

LITURGIA EUCHARYSTYCZNA NA 1600 ROCZNICĘ CHRZTU ŚW. AUGUSTYNA

Prezentowany niżej formularz liturgii eucharystycznej był wykorzystany 24 IV 1987 r. wieczorem podczas uroczystej koncelebry w kościele akademickim w Lublinie pod przewodnictwem ks. bpa doc.dra hab. Jana Śrutwy, odprawiającego z 28 uczestnikami dwudniowego sympozjum patrystycznego z okazji 1600-lecia chrztu św. Augustyna. Liturgia ta miała przypomnieć mszę św. odprawianą 24 IV 387 r. przez św. Ambrożego w Mediolanie, w której uczestniczył po raz pierwszy jako neofita 33-letni Augustyn ze swymi najbliższymi: matką Moniką, synem Adeodatem oraz przyjaciółmi Alipiuszem i Trygecjuszem. Jej schemat został opracowany w oparciu o źródła patrystyczne, głównie św. Ambrożego/*De sacramentis, De mysteriis*/ i poświęconą problemom wczesnochrześcijańskiej liturgii mediolańskiej literaturę naukową/ por. P. Lejay, *Ambrosien rit: La messe*, DACL I 1401-1421; P. Borella, *Rito Ambrosiano*, Brescia 1964, 141-224; J. Schmitz, *Gottesdienst im altchristlichen Mailand. Eine liturgiewissenschaftliche Untersuchung über Initiation und Messfeier während des Jahres zur Zeit des Bischofs Ambrosius*, Köln-Bonn 1975, 233-431/. Jest to więc próba przybliżonej rekonstrukcji mszy św. mediolańskiej z czasów św. Ambrożego, która w IX-X wieku ukształtowała się w pełni i otrzymała nazwę eucharystycznej liturgii ambrozjańskiej. Składała się ona z dwóch zasadniczych części: liturgii słowa Bożego, w której mogli uczestniczyć wszyscy, nawet nie ochrzczeni, oraz właściwej liturgii eucharystycznej, zarezerwowanej wyłącznie dla wiernych. O części pierwszej św. Ambroży przekazał nam bardzo niewiele informacji, o drugiej zaś nieco więcej, bo nawet 60 % tekstu ówczesnej modlitwy eucharystycznej. Z przekazów tych wynika, że św. Ambroży w miejsce istniejącej przed nim lokalnej liturgii mediolańskiej, zawierającej w sobie wiele elementów wschodnich, galijskich i mozarabskich, celem ujednoczenia wprowadzał powoli liturgię rzymską. W związku z tym prezentowany niżej formularz mszalny jest niewiele odbiegającym od liturgii rzymskiej schematem eucharystycznej liturgii ambrozjańskiej z osiągalnymi elementami pierwotnej liturgii mediolańskiej z 2. poł. IV wieku.

Pierwsza część mediolańskiej liturgii mszalnej rozpoczynała się od procesji do ołtarza, podczas której śpiewano *Psallentium - Antiphonae per viam* i podobnie jak w Konstantynopolu /poświadcza to św. Jan Chryzostom/ niesiono na jej czele krzyż z palącymi się świecami na jego szczycie i ramionach. Nie odmawiano w niej jeszcze, tak jak dziś, *Confiteor*, *Kyrie* i *Gloria*. To ostatnie, śpiewane na zakończenie *Laudesów*, włączono do niej dopiero w IX wieku. My zaś umieściliśmy je w prezentowanym formularzu z racji oktawy paschalnej, posługując się tekstem z 2. poł. IV wieku, przekazanym przez *Konstytucje Apostolskie*. Kolektę, która w rycie ambrozjańskim nazywa się *oratio super populum*, zaczerpnęliśmy ze współczesnego formularza na święto nawrócenia św. Augustyna/ 5 maja/. Liturgia ambrozjańska przewidywała 3 czy-

tania: z proroków czyli Starego Testamentu, z listów aposto-
skich i z ewangelii. We wspomnienie świętych czytanie Starego
Testamentu zastępowano lekcją hagiograficzną z Passio lub Depo-
sitis Sanctorum. W niniejszym formularzu zaczerpnięto ją z naj-
starszego "Żywota św. Augustyna" Possydiusza. Tuż po nim z racji
obchodzonej rocznicy umieszczono przekazany przez św. Ambrożego
hymn o wodzie chrzcielnej, który był prawdopodobnie śpiewany
podczas liturgii chrzcielnej w Mediolanie pod koniec IV wieku.
Również drugie czytanie mszalne, zaczerpnięte z Listu św. Pawła
do Rzymian, nawiązuje do chrztu, który Biskup Mediolanu porówny-
wał do śmierci i zmartwychwstania, chrzcielnicę zaś do grobu
/ De sacramentis III 1,1-2, SCh 25,90, POK 26,66/. Po nim śpie-
wany był nawiązujący do inicjacji chrzcielnej psalm 22, w którym
Ojcowie Kościoła dopatrywali się często aluzji aż do 3 sakramen-
tów: chrztu, bierzmowania i eucharystii. Po odśpiewaniu ewangelii
biskup wygłaszał homilię, po której nie ochrzczonego udzielał bło-
gosławieństwa i odsyłał do domu/ dimissio catechumenorum/.

Druga część liturgii mszalnej rozpoczynała się od wez-
wania diakona do zbliżenia się wiernych do ołtarza/ Procedant
competentes/ i przekazania sobie pocałunku pokoju/ Pacem habete/,
który w tym miejscu mszy św. poświadczony jest już przez św.
Justyna i Tradycję Apostolską, oraz do modlitwy powszechnej/Cor-
rigite vos ad orationem/, której załączona formuła mediolańska
należy do najstarszych, o czym świadczy jej treść i forma. Św.
Ambroży nie informuje nas bliżej o przebiegu ofiarowania. Przyta-
czana niekiedy na ten temat jego wypowiedź:"Co następuje potem
/po chrzcie/? Możesz podejść do ołtarza... Podeszedłeś do ołtarza
i zacząłeś oglądać rzeczy dotąd nie widziane"/De sacramentis III
2,11 i 15, SCh 25,98 i 100, POK 26,69 i 71/, odnosi się raczej
do komunii świętej. W załączonym niżej formularzu umieściliśmy
najstarszą formułę modlitwy eucharystycznej ze mszy ambrozjań-
skiej, poświadczoną fragmentarycznie przez św. Ambrożego, która
znowu pochodzi z Tradycji Apostolskiej/ok.211 r./ i pokrywa się
się z naszą aktualną drugą modlitwą eucharystyczną. Po Modli-
twie Pańskiej łączącej modlitwę eucharystyczną z komunią, kapłan
odmawiał, jak świadczy Biskup Mediolanu, dłuższą, bardzo starą
i znaną również na Wschodzie doksologię:"Przez Pana naszego Je-
zusa Chrystusa..."/De sacramentis VI 5,24, SCh 25,152, POK 26,
92; Missale Ambrosianum s.416-417/. Potem we mszy św. ambrozjań-
skiej ma miejsce pcowne wezwanie do przekazania sobie pokoju,
ale już o charakterze błogosławieństwa przed komunią świętą:
"Pax et communicatio Domini nostri Jesu Christi sit semper vo-
biscum... Offerte vobis pacem/. Komunię św. przyjmowali wszyscy
pod dwoma postaciami/ również podczas mszy św. jubileuszowej/.
Przyjmujący podchodzili do ołtarza/ por. Augustinus, Enarratio-
nes in Psalmum 33,10,CCL 38,288-289:"Nos ad eum accedamus, ut
corpus et sanguinem eius accipiamus"/, otrzymywali Ciało Pańs-
kie na rękę/ Ambrosius, Hexameron VI 9,69,CSEL 32/1,257,PSP 4,
222/ i na słowa kapłana: "Ciało Chrystusa" odpowiadali:"Amen"
/De sacramentis IV 5,25,SCh 25,116,POK 26,77; De mysteriis 9,
54, SCh 25,188, POK 26,49/. Podczas udzielania komunii św.
śpiewano transitorium. Według św. Ambrożego był nim prawdopo-
dobnie psalm 22 /De sacramentis V 3,13, SCh 25,124-126, POK 26,
81-82,/,według zaś Konstytucji Apostolskich, św.Cyryla Jerozo-
limskiego, św. Augustyna, św.Hieronima oraz liturgii syryjskiej,
galijskiej i mozarabskiej - raczej psalm 33 /De mysteriis 9,58,
SCh 25, 190, POK 26,50; por.P.L.V.Abadal, El salmo 33 como canto
de Comunion, w: Atti del Congresso Eucaristico Internazionale di
di Barzellona,1952,I,725-731/.Zakończenie mszy św. przejęto ze
starej liturgii ambrozjańskiej.

PROCESJA PRZEZ KOŚCIÓŁ DO OLTARZA

HYMN

Chwała na wysokości Bogu, a na ziemi pokój ludziom dobrej woli. Chwalimy Cię, wysławiamy Cię, błogosławimy Cię, wielbimy Cię, czcimy Cię za pośrednictwem wielkiego Arcykapłana, Ciebie, który jesteś Bogiem prawdziwym, jedynym niezrodzonym, jedynym nieprzystępnym, dzięki Twojej wielkiej chwale, Panie Królu niebieski, Boże Ojczy wszechmogący; Panie Boże, Ojczy Chrystusa, niepokalanego Baranka, który gładzi grzechy świata; przyjm błaganie nasze, który zasiadasz nad Cherubami; albowiem tylko Tyś jest święty, tylko Tyś jest Panem Jezusem, Pomazańcem Boga całej stworzonej natury, Króla naszego, przez którego Tobie chwała, cześć i uwielbienie. Amen¹.

KOLEKTA

Boże, który ozdobiłeś dzień dzisiejszy rocznicą przedziwnego nawrócenia i chrztu świętego Augustyna, Twojego Wyznawcy, Doktora i Biskupa, spraw, prosimy Cię, aby jak niegdyś, zwalczając błędy, strzegł Twego Kościoła, tak również teraz swoimi prośbami w promieniach Twojej łaski bronił naszych serc przed zakusami złego ducha. Przez Chrystusa naszego Pana²...

PIERWSZE CZYTANIE

Czytanie possydiuszowego "Żywota św. Augustyna"

Augustyn pochodził z miasta Tagaste w prowincji Afrykańskiej. Urodził się w rodzinie urzędniczej ze szlachejnych i chrześcijańskich rodziców, którzy wielką troską i wydatkami zapewnili mu wyżywienie, wychowanie i staranne wykształcenie w naukach świeckich, szczególnie we wszystkich dyscyplinach zwanych wyzwolonymi. Następnie uczył, najpierw w swoim mieście

-
- 1 Constitutiones Apostolorum VII 47, Funk I 454-455, tłum. L. Małunowiczówna, "Tarnowskie Studia Teologiczne" 8/1981/ 268.
 - 2 Kolekta, modlitwa nad darami, modlitwa po komunii oraz prefacja zaczerpnięte z: Missale Romanum ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restitutum... in quo missae propriae Sanctorum etiam novissimae ordinis eremitarum S. Augustini summo studio disponuntur, Romae 1841, 345-346, 187/ V Maii, Festum conversionis S. Augustini/, tłum. ks. S. Longosz.

gramatyki, potem retoryki w stolicy Afryki Kartaginie, a później także za morzem w mieście Rzymie i Mediolanie, gdzie rezydował dwór ówczesnego cesarza Walentyniana II. W mieście tym sprawował wtedy władzę biskupią bardzo miły Bogu i jeden z najlepszych mężów, sławny kapłan Ambroży. Augustyn słuchał z uwagą częstych kazań tego nauczyciela słowa Bożego w kościele, stojąc wśród ludzi jakby przykuty do miejsca. Ponieważ jednak już jako młodzieniec dał się zwieść w Kartaginie błędnej nauce Manichejczyków, teraz staranniej od wszystkich nasłuchiwał, czy nie będzie jakiejś mowy w obronie lub przeciw tej herezji. I okazało się, że łaskawość zbawiającego Boga pokierowała sercem swego kapłana-kaznodziei, iż rozwiązał wbrew temu błędowi wszystkie dręczące go pytania odnośnie do Starego Testamentu. Tak to Augustyn został pouczony, owa zaś herezja stopniowo i powoli przez miłosierdzie Boże usunięta z jego duszy. Niedługo potem umocniony w katolickiej wierze zapragnął dalszego postępu w tej religii, aby podczas najbliższych Świąt Wielkanocnych mógł otrzymać wodę zbawienia. I stało się dzięki Bożej pomocy, że przez posługę wielkiego i świętego Ambrożego otrzymał zbawienną naukę Kościoła Katolickiego i przyjął boskie sakramenty.³

POCHWAŁA WODY CHRZCIELNEJ

Z Komentarza św. Ambrożego do Ewangelii św. Łukasza

O wodo, któraś obmyła całą ziemię, zbroczoną krwią ludzką
i stałaś się uprzednią figurą obecnych chrzcielnych kąpielii!
O wodo, któraś zasłużyła sobie stać się sakramentem Chrystusa,
która wszystko obmywasz, nie będąc sama obmytą!
Od ciebie zależy początek i od ciebie koniec,
a raczej ty sprawiasz, iż końca nie znamy.
Przez ciebie usuwa się wstrętną woń gnijącego ciała,
a wnętrzności, które się psują,
posypane solą na długo są zachowane.
Przez ciebie członki żarem wysuszone otrzymują napój słodki
dla pozyskania łaski, zbawienny dla życia, przyjemny dla zmysłów.

3 Possidius, Vita S. Augustini 1, PL 32, 34-35, tłum. ks. S. Longosz z tekstu krytycznego A.A.R. Bastiaensena, w: Vite dei Santi, a cura di Christine Mohrmann, III, Milano 1975, 132-134.

Ty swe imię nadałaś prorokom i apostołom,
Ty imię dałaś Zbawicielowi.
Oni są obłokami nieba, oni są solą świata,
a On jest źródłem życia.
Nie zamykają cię przygniatające góry,
nie załamujesz się rozbijając się o skały,
rozlewasz się po ziemi, ale się nie wyczerpujesz.
Wytryskując z najgłębszych żył wodnych,
już to z zamkniętej chrzcielnicy wydajesz życiodajnego ducha,
już to roślinom udzielasz żyźnego soku,
już to rozlana dajesz pożyteczną wilgoć,
aby ziemia z powodu suszy nie odmówiła obfitych plonów.
Jesteś składnikiem wszystkich żywiołów,
niebo, powietrze, ziemia i morze cię dostarczają.
Ciebie uderzona przez proroka skała wydała,
aby zrosić spragnione serca ludów.
Ciebie, gdy wypłynęłaś z boku Zbawiciela,
prześladowcy widzieli i uwierzyli.
Jesteś dlatego jednym z trzech świadków naszego odrodzenia:
trzech bowiem jest świadków: "woda, krew i Duch",
woda dla obmycia,
krew dla odkupienia,
Duch dla wskrzeszenia⁴.

DRUGIE CZYTANIE

Czytanie z Listu św. Pawła Apostoła do Rzymian

Bracia, czyż wam nie wiadomo, że my wszyscy, którzyśmy otrzymali chrzest zanurzający w Jezusa Chrystusa, zostaliśmy zanurzeni w Jego śmierć? Zatem przez chrzest zanurzający nas w śmierć zostaliśmy razem z Nim pogrzebani po to, abysmy i my wkroczyli w nowe życie - jak Chrystus powstał z martwych dzięki chwale Ojca. Jeśli bowiem przez śmierć podobną do Jego śmierci zostaliśmy z Nim złączeni w jedno, to tak samo będziemy z Nim złączeni w jedno przez podobne zmartwychwstanie. To wiedzcie, że dla zniszczenia grzesznego ciała, dawny nasz człowiek został razem z Nim ukrzyżowany po to, byśmy już więcej nie byli

4 Ambrosius, In Lucam X 48, CSEL 32,4,473, tłum.W.Szołdrski, PSP 16, 422-423.

w niewoli grzechu. Kto bowiem umarł, stał się wolny od grzechu... Wiemy też, że Bóg z tymi, którzy Go miłują, współdziała we wszystkim dla ich dobra, z tymi, którzy są powołani według Jego zamiaru. Albowiem tych, których od wieków poznał, tych też przeznaczył na to, by się stali na wzór obrazu Jego Syna, aby On był pierworodnym między wielu braćmi. Tych zaś, których przeznaczył, tych też powołał, a których powołał - tych też usprawiedliwił, a których usprawiedliwił - tych też obdarzył chwałą⁵.

PSALM RESPONSORYJNY

Refren: Pan mým pasterzem, nie brak mi niczego.

Pan jest moim pasterzem:
niczego mi nie braknie,
pozwała mi leżeć,
na zielonych pastwiskach.

Prowadzi mnie nad wody, gdzie mogę odpocząć
i ożeźwia moją duszę.

Wiedzie mnie po właściwych ścieżkach
przez wzgląd na swoją chwałę.

Chociażbym przechodził przez ciemną dolinę,
zła się nie ulękne, bo Ty jesteś ze mną,
Kij Twój i laska pasterska
są moją pociechą.

Stół dla mnie zastawiasz
Na oczach mych wrogów,
namaszczasz mi głowę olejkiem,
obficie napełniasz mój kielich.

Dobroć i łaska pójdą w ślad za mną
przez wszystkie dni życia mojego,
i zamieszkać w domu Pana
po najdłuższe czasy⁶.

5 Rz 6,3-7; 8,28-30 .

6 Ps 22/23/.

ŚPIEW PRZED EWANGELIĄ

Alleluja, alleluja, alleluja.

Nasz Zbawiciel Jezus Chrystus śmierć zwyciężył,
a na życie rzucił światło przez ewangelię⁷.

Alleluja, alleluja, alleluja.

EWANGELIA

Słowa Ewangelii według św. Jana

Był wśród faryzeuszów pewien człowiek, imieniem Nikodem, dostojnik żydowski. Ten przyszedł do Jezusa nocą i powiedział Mu: "Rabbi, wiemy, że od Boga przyszedłeś jako nauczyciel. Nikt bowiem nie mógłby czynić takich znaków, jakie Ty czynisz, gdyby Bóg nie był z Nim". W odpowiedzi rzekł do niego Jezus: "Zaprawdę, zaprawdę powiadam ci, jeśli się ktoś nie narodzi powtórnie, nie może ujrzeć Królestwa Bożego". Nikodem powiedział do Niego: Jakżesz może się człowiek narodzić będąc starcem? Czyż może powtórnie wejść do łona swej matki i narodzić się?" Jezus odpowiedział: "Zaprawdę, zaprawdę powiadam ci, jeśli się ktoś nie narodzi z wody i z Ducha, nie może wejść do Królestwa Bożego. To, co się z ciała narodziło, jest ciałem, a to, co się z Ducha narodziło, jest duchem"⁸.

HOMILIA

PRZEKAZANIE POKOJU

Celebrans: Przekażcie sobie znak pokoju/Pacem habete/.

Diakon: Podnieście się do modlitwy.

Wszyscy: Do Ciebie Panie⁹.

MODLITWA WIERNYCH

Pełni Bożego pokoju i nadziei wysłuchania, módlmy się w pokorze z całego serca i z całej duszy.

1. Prosimy Cię za Twoim świętym katolickim Kościołem działającym tutaj i po całym świecie,

Zmiłuj się, Panie.

2. Prosimy Cię za naszym papieżem Janem Pawłem, za naszym

7 2 Tm 1,10b.

8 J 3,1-6.

9 P. Borella, *Il rito ambrosiano*, dz. cyt., 161-162, tłum. ks. S. Longosz.

biskupem.... , za całym ich duchowieństwem, wszystkimi kapłanami i ich pomocnikami,

Zmiłuj się, Panie.

3. Prosimy Cię za przywódcami naszego kraju i za wojskiem broniącym jego granic,

Zmiłuj się, Panie.

4. Prosimy Cię o spokój dla Kościołów, nawrócenie pogan i pokój wśród narodów,

Zmiłuj się, Panie.

5. Prosimy Cię na naszym miastem, za wszystkimi jego mieszkańcami i o ich nawrócenie,

Zmiłuj się, Panie.

6. Prosimy Cię o pogodę i obfite ziemskie plony,

Zmiłuj się, Panie.

7. Prosimy Cię za dziewczicami, wdowami, sierotami, więźniami, i grzesznikami,

Zmiłuj się, Panie.

8. Prosimy Cię za podróżującymi, przebywającymi w więzieniach, niewoli i na wygnaniu oraz za pracującymi w kopalniach,

Zmiłuj się, Panie.

9. Prosimy Cię za doświadczonych przez różne choroby i za dręczonych przez duchy nieczyste,

Zmiłuj się, Panie.

10. Prosimy Cię za tymi, którzy w Twoim świętym Kościele doznają owoców miłosierdzia,

Zmiłuj się, Panie.

11. Wołajmy wszyscy w pokorze ducha: Zmiłuj się, Panie,

Zmiłuj się, Panie.

Wysłuchaj nas, Boże, w każdej modlitwie i błaganiu, prosimy Cię o to przez Chrystusa Pana naszego, Amen¹⁰.

MODLITWA NAD DARAMI

Prosimy Cię, Panie, niechaj rocznica nawrócenia i chrztu świętego Augustyna, Twego Wyznawcy i Biskupa, uczyni nas godnymi Twojej miłości, a ta prześlągalna ofiara niech się przy-

¹⁰ Missale Ambrosianum, Milano 1890, 121-122, tłum. ks. S. Longosz; por. P. Borella, Il rito ambrosiano, dz. cyt., 470-471.

czyni do jego niebieskiej chwały i wyjedna nam dary Twojej łaski. Przez Chrystusa Pana naszego.

PREFACJA

K. Pan z wami.

W. I z duchem twoim.

K. W górę serca.

W. Wznosimy je do Pana.

K. Dzięki składajmy Panu Bogu naszemu.

W. Godne to i sprawiedliwe.

Zaprawdę godne to i sprawiedliwe, słuszne i zbawienne, abyśmy zawsze i wszędzie Tobie składali dziękczynienie, Panie, Ojczye święty, wszechmogący wieczny Boże.

Naczynie Twego wybrania, światło Doktorów, słodki na kształt miodu Augustyn zabłysnął w całym świecie blaskiem przedziwnej jasności i prawdziwie oświecił święty Kościół prawowitej wiary: wyniszczył herezje, wykorzenił błędy, obalił heretyków i reformował obyczaje wiernych całego chrześcijańskiego życia: pouczał duchownych, upominał świeckich, na drogę prawdy sprowadzał błądzących i z myślą o zbawieniu wszystkich umiejętnie sterował po tym morzu łodzią Twego Kościoła.

Ciebie przeto, Boże, chwałą aniołowie, czczą Archaniołowie, uwielbiają Trony, Panowania, Moce, Księstwa i Państwa, a wspólnie z nimi w radosnym uniesieniu sławią Cherubini i Serafini, wołając:¹¹

Święty, Święty, Święty...

MODLITWA EUCHARYSTYCZNA

GC. Te igitur, clementissime Pater, per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, suplices rogamus ac petimus, uti accepta habeas et benedicas haec dona, haec munera, haec sancta sacrificia illibata. In primis quae Tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta catholica, quam pacificare, custodire, adunare et regere digneris toto orbe terrarum: una cum famulo papa nostro Joanne Paulo et antistite nostro Boleslao, sed et omnibus orthodoxis atque catholicae et apostolicae fidei cultoribus.

11 Zakończenie prefacji z wyliczeniem wszystkich 9 chórów anielskich zaczerpnięto z liturgii ambrozjańskiej, por. P. Borella, Il rito ambrosiano. dz. cyt., 173.

- 1K. Memento, Domine famulorum famularumque tuarum et omnium circumstantium, quorum Tibi fides cognita est et nota devotio: pro quibus Tibi offerimus, vel qui Tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro spe salutis et incolumitatis suae reddunt Tibi vota sua aeterno Deo, vivo et vero.
- 2K. Communicantes et memoriam venerantes in primis gloriosae semper Virginis Mariae, Genitricis Dei ac Domini nostri Jesu Christi: sed et beatissimorum Apostolorum et Martyrum tuorum, Petri et Pauli, Andreae, Jacobi, Joannis, Thomae, Jacobi, Philippi, Bartholomaei, Mathaei, Simonis et Thaddaei, Xysti, Laurentii, Hippolyti, Vincentii, Cornelii, Cypriani, Clementis, Joannis et Pauli, Cosmae et Damiani, Apollinaris, Vitalis, Nazarii, Celsi, Protasii, Gervasii, Victoris, Naboris, Felicis, Calimeri, Materni, Eustorgii, Dionysii, Ambrosii, Simpliciani, Martini, Eusebii, Hilarii et Julii, et omnium Sanctorum tuorum, quorum meritis precibusque concedas, ut in omnibus protectionis tuae muniamur auxilio. Per Christum Dominum nostrum.
- GC. Hanc igitur oblationem servitutis nostrae, sed et cunctae familiae tuae, quaesumus, Domine, ut placatus suscipias; diesque nostros in tua pace disponas atque ab aeterna nos damnatione eripi et in electorum tuorum jubeas grege numerari. Per Christum Dominum nostrum.
- W. Quam oblationem, quam pietati tuae offerimus, tu Deus in omnibus, quaesumus, benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris. Quae nobis Corpus et Sanguis fiat dilectissimi Filii tui, Domini autem Dei nostri Jesu Christi.

Qui pridie quam pro nostra et omnium salute pateretur, accipiens panem, elevavit oculos ad caelos ad te Deum Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, fregit deditque discipulis suis dicens ad eos: Accipite et manducate ex hoc omnes:

HOC EST ENIM CORPUS MEUM

Simili modo posteaquam cenatum est, accipiens calicem, elevavit oculos ad caelos ad te Deum Patrem suum omnipotentem, item tibi gratias agens, benedixit, tradidit discipulis suis, dicens ad eos: Accipite et bibite ex eo omnes:

HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI

NOVI ET AETERNI TESTAMENTI, MYSTERIUM FIDEI,
QUI PRO VOBIS ET PRO MULTIS EFFUNDETUR IN REMISSIONEM PECCATORUM

Mandans quoque et dicens ad eos: Haec quotiescumque feceritis, in meam commemorationem facietis, mortem meam praedicabitis, resurrectionem meam adnuntiabitis, adventum meum sperabitis, donec iterum de caelis veniam ad vos.

Unde et memores sumus, Domine, nos servi tui, sed et plebs tua sancta Domini nostri Jesu Christi passionis, nec non et ab inferis mirabilis resurrectionis, sed et in caelos gloriosissimae ascensionis. Offerimus praeclarae maiestati tuae de tuis donis ac datis hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, hunc panem sanctum vitae aeternae et calicem salutis perpetuae.

Supra quae propitio ac sereno vultu tuo respicere digneris, et accepta habere sicuti accepta habere dignatus es munera justis pueri tui Abel, et sacrificium patriarchae nostri Abrahae, et quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedec, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.

Supplices te rogamus, omnipotens Deus, jube haec perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum ante conspectum tuum tremendae majestatis tuae: ut quotquot ex hac altaris sanctificatione sacrosanctum Corpus et Sanguinem Domini nostri Jesu Christi sumpserimus, omni benedictione caelesti et gratia repleamur. Per Christum Dominum nostrum.

1K. Memento etiam, Domine, famulorum famularumque tuarum, qui nos praecesserunt cum signo fidei et dormiunt in somno pacis. Ipsis et omnibus in Christo quiescentibus locum refrigerii, lucis ac pacis ut indulgeas, deprecamur. Per Christum Dominum nostrum.

2K. Nobis quoque minimis et peccatoribus famulis tuis, de multitudine misericordiae tuae sperantibus, partem aliquam et societatem donare digneris cum tuis sanctis Apostolis et Martyribus: cum Joanne et Joanne, Stephano, Andrea, Petro, Marcelino, Agnete, Caecilia, Felicitate, Perpetua, Anastasia, Agatha, Euphemia, Lucia, Justina, Savina, Tecla, Pelagia et cum omnibus sanctis tuis, intra quorum nos consortium, non aestimator meriti, sed veniae, quaesumus largitor admitte. Per Christum Dominum nostrum.

W. Per quem haec omnia, Domine, semper bona creas, sanctificas, vivificas, benedicis et nobis famulis tuis largiter praestas, ad augmentum fidei, ad remissionem omnium peccatorum nostro-

rum. Et est Tibi Deo Patri omnipotenti ex ipso, et per ipsum, et in ipso, omnis honor, virtus, laus, gloria, imperium, perpetuitas et potestas in unitate Spiritus Sancti. Per infinita saecula saeculorum. Amen¹².

OJCZE NASZ...

DOKSOLOGIA PO MODLITWIE PAŃSKIEJ

Przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, w Nim i z Nim jest Tobie cześć, sława, chwała, majestat, władza, wraz z Duchem Świętym, od wieków, teraz i zawsze i przez wszystkie wieki wieków. Amen¹³.

WYBAW NAS...

PRZEKAZANIE POKOJU

Pokój i łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa niech będą zawsze z wami¹⁴.

BARANKU BOŻY...

SPIEW NA KOMUNIE

I. Psalm 33/34/.

Refren: Skosztujcie i zobaczcie, jak dobry jest Pan

Będę błogosławił Pana po wieczne czasy,
Jego chwała będzie zawsze na moich ustach,
Dusza moja chlubi się Panem,
Niech słyszą to pokorni i niech się weselą.

Wysławiajcie ze mną Pana,
Wspólnie wywyższajmy Jego imię,
Szukałem pomocy od Pana, a On mnie wysłuchał,
I wyzwolił od wszelkiej trwogi.

Spójrzcie na Niego, a rozpromienicie się radością,
Oblicza wasze nie zapłoną wstydem,
Oto biedak zawołał, a Pan go usłyszał,
I uwolnił od wszelkiego ucisku.

12 P. Lejay, Ambrosien rit, art. cyt. DACL I 1407-1413.

13 Ambrosius, De sacramentis VI 5, 24, POK 26, 92.

14 Por. P. Borella, Il rito ambrosiano, dz. cyt. 202-203; P. Lejay, Ambrosien rit, art. cyt. DACL I 1419..

Skosztujcie i zobaczcie, jak dobry jest Pan,
Szczęśliwy człowiek, który się do Niego ucieka,
Lękajcie się Pana, święci Jego,
Gdyż bogobojni nie doznają biedy.

II. Didache¹⁵

Refren: Tobie chwała na wieki.

Dziękujemy Ci, Ojcze nasz, za święty winny szczep Dawida,
który nam poznać dałeś, przez Jezusa Syna Twego.

Dziękujemy Ci, Ojcze nasz, za życie i za wiarę,
którą nam poznać dałeś, przez Jezusa Syna Twego.

Dziękujemy Ci, Ojcze nasz, za wiarę i za nieśmiertelność,
którą nam poznać dałeś, przez Jezusa Syna Twego.

Ty, o Panie Wszechmocny, stworzyłeś wszystko dla Imienia swego,
pokarm i napój dałeś ludziom na pożywienie.

Nam zaś darowałeś pokarm duchowy oraz napój,
i żywot wieczny przez Jezusa Syna Twego.

Pomnij, Panie, na swój Kościół i wybaw go od wszelkiego złego
i doprowadź go w miłości swojej do Królestwa Twego.

Niechaj przyjdzie Twa łaska i niech przeminie ten świat,
kto święty niech przystąpi, kto nim nie jest niech czyni pokutę.

MODLITWA PO KOMUNII

Boże, któryś w swej niewysłowionej opatrności poprowa-
dził świętego Augustyna od ciemności błędów do światła ewan-
gelicznej prawdy, daj nam, prosimy, abyśmy czcząc dzisiaj
rocznicę jego nawrócenia i chrztu doznali za jego pośrednic-
twem darów Twojej łaski. Przez Chrystusa Pana naszego.

ZAKOŃCZENIE MSZY ŚWIĘTEJ

Celebrans: Pan z wami.

Wszyscy: I z duchem twoim.

Celebrans: Panie, zmiłuj się.

Wszyscy: Chryste, zmiłuj się, Panie, zmiłuj się.

15 Didache 9-10, SCh 248, 174-182.

Celebrans: Niechaj Bóg was błogosławi i wysłucha.

Wszyscy: Amen.

Diakon: Idźmy z pokojem.

Wszyscy: W imieniu Chrystusa¹⁶.

ŚPIEW NA ZAKOŃCZENIE

Ciebie, Boże, wysławiamy...

Przygotował ks. Stanisław Longosz

16 Zakończenie pierwotnej Mszy św. ambrozjańskiej, por. P. Borella, *Il rito ambrosiano*, dz. cyt., 216-217; P. Lejay, *Ambrosien rit*, art. cyt., DACL I 1419.